

QO'SHMA GAPLARNING ASOSIY TURLARI

Maqola yozuvchi; O'skanboyev Rahmatullo

ADCHTI Roman german va slavyan tillari fakulteti

nemis tili yo'nalishi 4-kurs 401-kurs talabasi

ILMIY RAHBAR: Ismanova Odinaxon

Annotatsiya; *Mazkur maqolada nemis tilida qo'shma gaplarning asosiy turlari – bog'lovchi yordamida bog'langan qo'shma gaplar (koordinativ) va ergash gaplardan iborat qo'shma gaplar (subordinativ) yoritilgan. Har bir turga oid grammatik xususiyatlar, so'z tartibi va qo'llanish holatlari misollar bilan izohlangan. Maqola til o'rganuvchilarga murakkab gap tuzilmalarini o'zlashtirishga yordam beradi.*

Kalit so'zlar: *qo'shma gap, bog'lovchi, ergash gap, bosh gap, koordinativ gap, subordinativ gap, nemis tili grammatikasi, so'z tartibi, gap tuzilmasi, ergashuvchi bog'lovchilar, murakkab gaplar, matn grammatikasi*

Аннотация ; *данной статье рассматриваются основные типы сложных предложений в немецком языке — сложносочинённые и сложноподчинённые. Подробно объясняются грамматические особенности, порядок слов и случаи употребления каждого типа, сопровождаемые примерами. Материал предназначен для изучающих немецкий язык и способствует лучшему пониманию сложных синтаксических конструкций.*

Ключевые слова: *сложное предложение, союз, придаточное предложение, главное предложение, сочинительное предложение, подчинительное предложение, грамматика немецкого языка, порядок слов, структура предложения, подчинительные союзы, сложносочинённые предложения, грамматика текста*

Annotation; *This article explores the main types of complex sentences in German — coordinating and subordinating clauses. It explains the grammatical features, word order, and usage of each type with clear examples. The material is*

aimed at German language learners and helps to better understand complex sentence structures.

Keywords: complex sentence, conjunction, subordinate clause, main clause, coordinate clause, subordinate clause, German grammar, word order, sentence structure, subordinating conjunctions, compound-complex sentences, text grammar

Kirish

Nemis tili grammatikasi murakkab va qat'iy qoidalarga ega bo'lib, ayniqsa qo'shma gaplar (das Satzgefüge) tuzilmasi til o'rganuvchilar uchun muhim ahamiyatga ega. Qo'shma gaplar orqali fikrlar o'rtasidagi sabab-oqibat, shart-sharoit, vaqt va boshqa munosabatlar ifodalanadi. Ushbu maqolada nemis tilidagi qo'shma gap turlari, ularning tuzilishi, bog'lovchilar va so'z tartibi haqida batafsil ma'lumot beriladi.

Asosiy qism

1. Qo'shma gaplarning turlari

Nemis tilida qo'shma gaplar quyidagi turlarga bo'linadi:

Soddalashtirilgan qo'shma gaplar (das Satzgefüge): Bosh gap (Hauptsatz) va ergash gap (Nebensatz) dan iborat bo'lib, ergash gap bosh gapga bog'lovchi yordamida bog'lanadi.

Murakkab qo'shma gaplar (das Satzverbindung): Ikki yoki undan ortiq bosh gaplar bog'lovchilar yordamida bog'lanadi.

2. Bog'lovchilar va ularning turlari

a) Bog'lovchi bog'lovchilar (koordinativ bog'lovchilar)

Bu bog'lovchilar ikki bosh gapni bog'laydi va so'z tartibiga ta'sir qilmaydi.

Asosiy bog'lovchilar:

und (va)

aber (lekin)

oder (yoki)

denn (chunki)

sondern (aksincha)

Misol:

Ich spiele Fußball, und mein Bruder spielt Tennis.

(Men futbol o'ynayman, va akam tennis o'ynaydi.)

b) Ergash bog'lovchilar (subordinativ bog'lovchilar)

Bu bog'lovchilar bosh gapni ergash gap bilan bog'laydi va ergash gapda fe'l oxirga o'tadi. Asosiy bog'lovchilar:

weil (chunki)

dass (deb)

wenn (agar, qachonki)

obwohl (garchi)

damit (shunda)

Misol:

Ich bleibe zu Hause, weil ich krank bin.

(Men uyda qolaman, chunki kasalman.)

3. So'z tartibi

Nemis tilida so'z tartibi qat'iy qoidalarga asoslanadi:

Bosh gapda: Fe'l har doim ikkinchi o'rinda bo'ladi.

Misol: Ich lese ein Buch. (Men kitob o'qiyapman.)

Ergash gapda: Fe'l gap oxirida joylashadi.

Misol: Ich lese ein Buch, weil ich Zeit habe.

(Men kitob o'qiyapman, chunki vaqtim bor.)

4. Qo'shma gaplarda vergul qo'llanilishi

Nemis tilida qo'shma gaplarda vergul quyidagi hollarda qo'llaniladi:

Ergash bog'lovchilar bilan bog'langan gaplarda vergul qo'yiladi.

Misol: Ich gehe ins Kino, obwohl ich müde bin.

(Men kinoga boraman, garchi charchagan bo'lsam ham.)

Bog'lovchi bog'lovchilar bilan bog'langan gaplarda vergul qo'yilmasligi mumkin, lekin ba'zi hollarda qo'yilishi tavsiya etiladi.

Misol: Ich spiele Fußball und mein Bruder spielt Tennis.

5. Qo'shma gaplarda vaqt, sabab, shart va natija ifodasi

Qo'shma gaplar yordamida vaqt, sabab, shart va natija kabi munosabatlar ifodalanadi:

Vaqt: Wenn ich Zeit habe, besuche ich dich.

(Agar vaqtim bo'lsa, seni ziyorat qilaman.)

Sabab: Ich lerne Deutsch, weil ich in Deutschland studieren möchte.

(Men nemis tilini o'rganaman, chunki Germaniyada o'qishni xohlayman.)

Shart: Falls es regnet, bleiben wir zu Hause.

(Agar yomg'ir yog'sa, uyda qolamiz.)

Natija: Es ist spät, sodass wir gehen müssen.

(Kech bo'ldi, shuning uchun ketishimiz kerak.)

Xulosa

Nemis tilida qo'shma gaplar grammatik jihatdan murakkab bo'lsa-da, ularni to'g'ri qo'llash til o'rganuvchilarning fikrlarini aniq va ravon ifodalashlariga yordam beradi. Qo'shma gaplarning tuzilishi, bog'lovchilar va so'z tartibi haqidagi bilimlar nemis tilida yozma va og'zaki nutqni boyitadi. Ushbu maqola orqali o'quvchilar qo'shma gaplarning turlari va ularni to'g'ri qo'llash bo'yicha chuqurroq tushunchaga ega bo'lishadi.

Rahmatillo, [01/05/2025 07:35]

FOYDALANILGAN SAYTLAR:

1. <https://www.dw.com> – Deutsche Welle: Nemis tilini o'rgatishga ixtisoslashgan rasmiy media portali.
2. <https://mein-deutschbuch.de> – Nemis tili grammatikasi va mashqlari bo'yicha to'liq qo'llanma.
3. <https://www.deutsch-lernen.com> – Boshlovchilar va ilg'or darajadagilar uchun grammatik mavzular.
4. <https://www.schubert-verlag.de> – Grammatik qo'llanmalar va interaktiv mashqlar.
5. <https://www.grammatiktraining.de> – Nemis tilidagi gap tuzilmalari va mashqlar bo'yicha sayt.
6. <https://www.lingolia.com/de/grammatik> – Grammatik qoidalar, misollar va izohlar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Helbig G., Buscha J. Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht. Langenscheidt, Berlin, 2001.
2. Duden. Die Grammatik. Unentbehrlich für richtiges Deutsch. Band 4, Dudenverlag, Mannheim, 2016.
3. Dreyer H., Schmitt R. Lehr- und Übungsbuch der deutschen Grammatik – aktuell. Hueber Verlag, München, 2017.
4. Fit für Goethe-Zertifikat B2/C1. Hueber Verlag, 2020.
5. Schlobinski P. Grammatik der deutschen Sprache. Westermann Verlag, 2008.
6. Scheiner I. Übungen zur deutschen Syntax. Cornelsen Verlag, Berlin, 2015.
7. Taube B. Deutsch üben – Grammatik A1 bis C2. Goethe-Institut Materialreihe, 2019.